

ПОСИЛАННЯ НА СТАНДАРТИ: ВИНЯТКОВЕ ЧИ ВИКЛЮЧНЕ?

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ
ПОРАДИ

Веде підрубрику доктор технічних наук, професор
М. Гінзбург, голова підкомітету «Термінологія» ТК 133, м. Харків

Технічний регламент «містить технічні вимоги або безпосередньо, або через посилання на стандарт...» [1, п. 3.6.1] (у перекладі — [2, п. 5.6.1]). Закон [3, ст. 20] вимагає, щоб у разі посилання на національні стандарти в ТР було визначено, *чи відповідність певним стандартам є єдиним способом, чи одним із способів задоволення вимог технічного регламенту*» (наше виділення — М. Г.). Згідно з [2, п. 13.3.1] (табл. 1).

Таблиця 1

Український термін та іншомовні відповідники	Визначення
виняткове посилання на стандарти <i>рос.</i> обязательная ссылка (на стандарты) <i>англ.</i> exclusive reference (to standards)	Посилання на стандарти, яке зазначає, що єдиним способом досягнення відповідності певним вимогам технічного регламенту є дотримання зазначеного (-их) стандарту(-ів)
вказівне посилання на стандарти <i>рос.</i> индикативная ссылка (на стандарты) <i>англ.</i> indicative reference (to standards)	Посилання на стандарти, яке зазначає, що одним із способів досягнення відповідності певним вимогам технічного регламенту є дотримання зазначеного (-их) стандарту(-ів)

Наведені у таблиці іншомовні відповідники та визначення повністю відповідають [1, п. 11.3.1, 11.3.2]. Отже, чітко визначивши поняття, з'ясуємо, чи відповідають українські терміни позначуваному поняттю?

Знавці української мови [4, с. 77; 5, с. 54—55; 6, с. 44] неодноразово привертали нашу увагу, що

треба чітко розрізняти прикметники **винятковий** та **виключний** (табл. 2).

Таблиця 2

Прикметник	Тлумачення [5, с. 54—55; 7]
винятковий	який становить виняток із загальних правил, нечасто трапляється; особливий, надзвичайний, безпрецедентний, феноменальний
виключний	який поширюється тільки на когось, щось; притаманний або який належить комусь, чомусь; єдиний; ексклюзивний

Прикметник **винятковий** уживають, коли йдеться про виняток або щось особливе. Наприклад: *у виняткових випадках, як винятковий захід, мають винятковий і тимчасовий характер, у зв'язку з винятковими обставинами, мати виняткове значення.*

Те, що поширюється тільки на когось, щось, належить або властиве лише комусь, чомусь, треба позначати прикметником **виключний** (табл. 3).

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Оскільки в [2, п. 13.3.1] йдеться не про виняток з правил, а про те, що **лише** дотримуючись вимог стандарту, на який посилаються, можна досягти відповідності певним вимогам технічного регламенту, таке посилання треба називати **виключним**.

2. Потрібно внести відповідне уточнення в [2, п. 13.3.1].

3. На поняттєву відмінність між прикметниками **виключний** та **винятковий** треба зважати, розробляючи технічні регламенти, стандарти та інші нормативні документи.

Український термін та іншомовні відповідники	Визначення
виключне право [8, ст. 424; 9, ст. 1] <i>рос.</i> исключительное право <i>англ.</i> exclusive right	Майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом [9, ст. 1]
виключна ліцензія [8, ст. 1108] <i>рос.</i> исключительная лицензия <i>англ.</i> exclusive license	Ліцензія, що видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері [8, ст. 1108]
виключна (морська) економічна зона [8, ст. 324; 10, ст. 411] <i>рос.</i> исключительная (морская) экономическая зона <i>англ.</i> exclusive economic zone	Морські райони, зовні прилегли до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать ... Держава у виключній (морській) економічній зоні України має виключне право створювати, а також дозволяти і регулювати спорудження, експлуатацію та використання штучних островів, установок і споруд для морських наукових досліджень, розвідки і розробки природних ресурсів, інших економічних цілей відповідно до законодавства України [10, ст. 411]
виключна підсудність [11, ст. 114] <i>рос.</i> исключительная подсудность <i>англ.</i> exclusive cognizance	Передбачена законом або іншим правовим актом належність до розряду справ чи осіб, що підлягають судовому розгляду лише певної судової інстанції
виключна підсудність [11, ст. 114] <i>рос.</i> исключительная подсудность <i>англ.</i> exclusive cognizance	Передбачена законом або іншим правовим актом належність до розряду справ чи осіб, що підлягають судовому розгляду лише певної судової інстанції
виключна юрисдикція [12, ст. 4, 5] <i>рос.</i> исключительная юрисдикция <i>англ.</i> exclusive jurisdiction	Надані законом або іншим правовим актом лише певному органу повноваження давати правову оцінку фактам, розглядати і розв'язувати правові питання
виключна компетенція [8, ст. 145] <i>рос.</i> исключительная компетенция <i>англ.</i> exclusive competence	Коло повноважень, які належать лише певній установі або особі

ВІД РЕДАКЦІЇ

Шановні читачі! Якщо під час складання нормативних документів у вас виникають проблеми чи

питання стосовно вживання правильних науково-технічних термінів, звертайтеся до редакції журналу. Ви отримаєте кваліфіковану відповідь. ■

ЛІТЕРАТУРА

- ISO/IEC Guide 2:2004 (E/F/R) Standardization and related activities — General vocabulary — Eighth edition 2004. — 60 p.
- ДСТУ 1.1:2001. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять.
- Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 № 3164-IV (з останніми змінами згідно із Законом України від 15.01.2009 № 882-VI).
- Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. — К.: Вид. дім «KM Academia», 1994. — 254 с.
- Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. — К.: Рідна мова, 2000. — 351 с.
- Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. — К.: Либідь, 1999. — 240 с.
- ABBYY Lingvo 12. Электронный словарь // ABBYY Software, 2006 (на CD-носії).
- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (з останніми змінами згідно із Законом України від 24.07.2009 № 1617-VI).
- Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII (з останніми змінами згідно із Законом України від 20.11.2003 № 1294-IV).
- Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (з останніми змінами згідно із Законом України від 24.07.2009 № 1617-VI).
- Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (з останніми змінами згідно із Законом України від 21.05.2009 № 1397-VI).
- Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV (з останніми змінами згідно із Законом України від 04.06.2009 № 1451-VI).